Verslag van de boerderij in 1912.

Het vorige jaar had ons met zachte, mooie dagen, verlaten, welk weervrucht we in de eerste dagen van Jan. tot den 3_den_ hielden. Den 4_den_ Jan. viel er tamelijk veel sneeuw en begon het iets te vriezen. Hierop werd het tot den 10 Jan. verbazend koud met sterke oostenwind en vroor het van 6 tot 14° C. (25° F.). Vanaf den 10 Jan. was het mooi weer. Een paar dagen nog iets vorstig, waarop de dooi inviel. Dit weertje hield aan tot den 1_sten_ Febr. Op den 2_den_ Febr. begon het opnieuw verbazend te vriezen en viel er wederom tamelijk veel sneeuw. Deze vorst duurde slechts tot den 6 Febr. en bereikte soms 17° C. (pl.m. 1° F.). De hierbij heerschende winden waren kalm, uit oostelijke richting. De banen, welke in Jan. reeds flink waren bereden, konden opnieuw opengesteld worden, terwijl van schaatsenrijden, druk gebruik werd gemaakt. Op den 7 Febr. viel echter een sterke dooi in, met mooi, kalm weer. De nawinter was dan ook tot half Maart zacht, met weinig neerslag en was de grond soms reeds vruchtbaar. Jammer dat we toen meer regen kregen en het zelfs eenige dagen nattig bleef tot den 25 Maart. Alsdan begon het te drogen en konden we den 27_sten_ Maart onder vrij gunstige omstandigheden beginnen te zaaien. Den 30_sten_ Maart begon het onstuimig te worden, en was het weer bij afwisseling soms goed, soms stormachtig en koud. Vooral op maandag 1 April, (gedeeltelijke maansverduistering). De eerste dagen in April waren wel droog en milde, doch het zaaien ging minder goed dan in 't begin en slechts zeer onregelmatig kon het plaats hebben. Den 8_sten_ en 9 April heerschten zware stormen, en waren de volgende dagen zeer onstuimig met hagel en sneeuwbuien. Vanaf den 13 April was het mooi voorjaarsweer en konden we achtereenvolgens het lijnzaad zaaien, onder goede omstandigheden. (Bijna totale (92%) zonsverduistering op 17 April 's middags 12.40 uur. Prachtige, heldere lucht. Op 't uiterste moment schemerdonker en enkele sterren waarneembaar.) Het weer bleef mooi, terwijl de droogte toeneemt met sterke oostenwinden. (Op 14 April vergaan der Titanic, transatlantische boot, groot 45.000 ton, door aanvaring met een ijsberg, waarbij van 2300 passagiers en bemanning bij gebrek aan reddingsbooten, meer dan 1500 verdronken.) Deze droogte hield aan tot den 5_den_ Mei, waarop eene mooie regenbuijt viel. Het ontkiemen van het gezaaide koren ging in den eersten tijd goed, doch het laatste gedeelte, vooral vlas en maanzaad, konden door de sterke uitdroging niet regelmatig opkomen, waarin thans verbetering kwam. Opnieuw begon het weer te drogen en wel in dier mate alsof het voorgaande jaar geëvenaard zou worden.

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Wereldnieuws in de Polder (De Titanic)**: Dit is een werkelijk unieke bladzijde. Midden tussen de notities over het weer en het zaaien van lijnzaad, noteert de Groningse boer H. Allersma de scheepsramp met de *Titanic* op 14 april 1912. Het toont aan hoe snel het wereldnieuws destijds via kranten doordrong tot de herenboeren op het Hogeland, en hoe diep deze tragedie ("bij gebrek aan reddingsbooten") indruk maakte.
- **Astronomische Verschijnselen (1912)**: Allersma was een nauwkeurig observator van de natuur. Hij noteert twee grote hemelverschijnselen in april 1912:
    - De gedeeltelijke maansverduistering op maandag 1 april.
    - De legendarische zonsverduistering van 17 april 1912. Dit was een zogeheten 'hybride' eclips die in Nederland voor meer dan 90% zichtbaar was. Zijn beschrijving van het *"schemerdonker"* en de *"heldere lucht"* waarbij sterren overdag te zien waren, klopt exact met de historische weerberichten van die dag.

- **Fahrenheit en Celsius naast elkaar**: Allersma rekent de wintertemperaturen van januari en februari 1912 keurig om van graden Celsius onder nul naar Fahrenheit (bijv. 17° C onder nul is inderdaad circa 1° Fahrenheit). Dit onderstreept zijn systematische aanpak van de verslaglegging.
- **De Angst voor Herhaling van 1911**: Allersma sluit de pagina af met de vrees dat het weer *"het voorgaande jaar geëvenaard zou worden"*. Het jaar 1911 staat in de Nederlandse weorgeschiedenis bekend als een van de meest extreme en verzengend hete zomers van de 20e eeuw. De vroege voorjaarsdroogte van mei 1912 boezemde de boeren direct angst in voor een nieuwe mislukking van de fijne zaden (vlas en maanzaad).

Bietenzaad en vooral zaadbieten konden zich slecht daardoor ontwikkelen. Het winterkoren, roode en witte klavers waren niet heel gunstig door den winter gekomen. De gerst was goed en groeide flink door. De Wilhelmina tarwe was vrijwel uitgewinterd en had tevens van het stengelaaltje te lijden, waardoor vele perceelen eene holle, onregelmatigen stand hadden, terwijl sommige stukken zelfs moesten worden omgeploegd. De witte klavers waren, voor zoover ze 't vorige jaar voldoende waren ontwikkeld, goed gebleven, terwijl de roode klavers bijna zonder uitzondering slecht waren. De meeste perceelen waren totaal verloren, terwijl zij, die nog bleven staan, in den voorzomer een kwijnend bestaan leiden, hetgeen ook met de onze het geval was. De stand van de zomergewassen was over 't geheel bevredigend. De havers, erwten en zomertarwe stonden uitstekend. Het vlas had van een deel iets te lijd_en_, stand tengevolge de slechte kiemkracht van het lijnzaad en de sterke droogte. Hetzelfde was het geval met bieten, terwijl zaadbieten, vooral op klaverland, sterke wortel konden schieten.

Veel onkruid was er niet, doordat er weinig was opgeslagen. De droge weersgesteldheid duurde tot 2 Juni, waarop verandering kwam. Verscheidene dagen achter elkaar bijna onafgebroken regen, en daarbij groeizaam. Dit had ten gevolge dat de gewassen die er over 't geheel gezond voor stonden, thans zeer weelderig konden opgroeien, zoodat het stroo overal en ook het vlas een buitengewone lengte verkreeg. De graslanden hadden zich tot dusver tamelijk goed gehouden, ofschoon er vanwege de droogte niet veel hooi kwam. Veel vee was niet vroeg in de weide gekomen. De stallen zijn de 16 en 17_de_ Mei geschoond. De paarden bleven echter nog voor een deel buiten, in 't hok en werden met stroo en haver bijgevoerd. Met de regen van 2 Juni kwam daarin echter verbetering, zoodat er in den zomer vrij veel gras- en klaverweiden waren. De groeizaamheid werd nog verhoogd, doordat op dezen regen, welke ongeveer eene week aanhield, opnieuw mooi, droog weer volgde. De rogge en vele perceelen vroege haver en gerst waren reeds naar den grond gegaan. Overigens had alles vrij goed stand gehouden. Omstreeks half Juni begon het gewinnen van hooi onder zeer gunstige omstandigheden. Later ging dit minder gunstig. Den 25 Juni viel er een geduchte onweersbui waarbij bijna alles tegen den grond sloeg. Gelukkig echter rees alles spoedig weer op, hetgeen ook den 30_sten_ Juni het geval was, toen wederom vrij veel regen viel. Weliswaar bleef het tot 5 Juli nattig, doch thans werd het weer extra droog en zelfs zeer warm, tot 90° F. Veel hooi was spoedig gunstig binnen, ten spijt door de hitte met af en toe een regenbuijtje. Het koren spoedig rijpte. De gerst kon reeds den 13 Juli gezicht worden terwijl alle andere produkten reeds een rijpenden tint aannamen. Den 18 Juli viel er een mooie regen met onweer, terwijl later de geheele hooioogst van... [afgebroken]

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De Wilhelmina-tarwe en "Uitwinteren"**: Allersma noemt specifiek de *Wilhelmina-tarwe*. Dit was een destijds zeer populaire, door de Wageningse prof. Broekema gekweekte witte wintertarwesoort (geïntroduceerd in 1901), bekend om haar hoge opbrengst. Echter, door de felle vorst begin 1912 was deze soort op het Hogeland grotendeels *"uitgewinterd"* (doodgevroren), waardoor de akkers hol kwamen te staan en noodgedwongen moesten worden omgeploegd.
- **Stengelaaltje**: Naast de vorst kreeg de tarwe te maken met het *stengelaaltje* (een microscopisch klein rondwormpje). Dit is een van de oudste bekende parasitaire plagen in de Nederlandse akkerbouw, die de stengels van jonge graanplanten aantast en misvormt, wat destijds voor grote opbrengstverliezen zorgde.
- **De Weersomslag van 2 Juni**: De gortdroge voorzomer van 1912 (waar de boeren zo bang voor waren op de vorige pagina) werd op 2 juni plotseling doorbroken door overvloedige regen. Dit zorgde direct voor een explosieve, *"weelderige"* groei van het stroo en het vlas, en redde de klaverweiden voor het vee.
- **Paarden bijvoeren in het "Hok"**: Omdat de grasgroei door de vroege droogte achterbleef, konden de paarden niet volledig op de weide vertrouwen. Ze moesten in de vroege meimaand buiten in het "hok" (een beschutte uitloop of paddock bij de boerderij) handmatig met stroo en haver worden bijgevoerd om op krachten te blijven voor het zware landwerk.
- **Zomerse Hittegolf**: Net als in de latere jaren '20 registreert Allersma ook in juli 1912 een felle hittegolf waarbij het kwik oploopt tot *"90° F"* (ruim 32 graden Celsius). Deze hitte zorgde ervoor dat het koren razendsnel rijpte en de gerstoogst al op 13 juli met de machine of de zicht kon beginnen.

...droog bleef met van nu en dan een onweersbuijtje. Daarbij was het steeds frisch en aangenaam weer. Het koren rijpte vlug, zoodat de werkzaamheden als 't ware opeen hoopten. Het was zeer druk. Het geen tengevolge had dat de daghuren erg werden opgedreven, veel meer werkvolk kon dat in dezer bocht kwamen. Het inwerkingstellen der zichtmachines met zelfbinder was hiervan het gevolg, hetgeen in de minder geile perceelen zeer goed voldeed. Het werk dezer machines (de Cormick) is bij gunstige omstandigheden uitstekend. Dag in dag uit kon men zoo vlug mogelijk doorwerken tot dat er den 15 Augustus eene zeer ongunstige verandering in het weer kwam. Er viel veel regen, doch het bleef de eerste dagen nog windig en koel, zoodat het steeds nog weer droog waaide. Het oogsten kon nog steeds doorgaan tot den 22_sten_ Aug. Van toen af ging het zeer onregelmatig en minder goed, terwijl er van den 24 tot den 26_sten_ Aug. verbazend veel water viel. Daarbij was het zeer broeierig. Dit slechte weer was oorzaak dat van de zoo gunstige omstandigheden spoedig veel verloren ging. Het koren, waarvan nog eene enorme massa op 't veld stond, gesneden en al, en soms wel in zoo erge mate, dat sommige perceelen zeer veel in waarde verloren ja zelfs voor de helft waardeloos werden. Van inhalen was geen sprake, terwijl het land zoo nat was, dat ploegen onmogelijk was. Het zichten kon tusschenbeide doorgaan, zoodat op den duur alles op 't veld stond. Het was regen en nogmaals regen, zoodat bijna alles stil stond tot den 4_den_ September. Vanaf dan begon het op te klaren en kon het koren achter elkaar onder goede omstandigheden worden ingehaald, voor zoover het niet bedorven was ja, die echter zoolang geduld hadden gehad, kregen het zaad tenminste nog droog binnen. Velen hadden dit niet gehad en hadden daardoor soms zeer slechte kwaliteiten. Den 10_den_ Sept. hadden we alles binnen, terwijl dit mooie weer aanhield tot den 30_sten_ Sept. Over 't geheel was de oogst goed te noemen. Er was veel stroo, terwijl het koren goede opbrengsten gaf en van vrij goede kwaliteit was, voor zoover het met den regen niet te veel had geleden. Klaverhooi was beneden middelmatig. Vlas was zeer goed en buitengewoon lang. Maanzaad; zaadbieten, bieten,

erwten en boonen waren heel goed. Gerst was goed; rogge en tarwe hadden iets geleden. Haver was voor een deel eveneens goed doch had van een deel danig geleden. Fijne zaden, welke hier meer en meer verbouwd worden als zaai-is; spinazie, spruitkool enz. waren over 't geheel slecht evenals aardappelen, welke veel opleverden doch door de natte ziek werden. (Zie verder de tabelle van 1912).

Van het bewerken van 't land was weinig terecht gekomen. In de laatste dagen ging het nog heel goed, doch de beste tijd was voorbij. Den 20_sten_ Sept. zijn we begonnen te zaaien, terwijl we den 24_sten_ Sept. waren begonnen te bieten rooien onder gunstige omstandigheden. Den 30_sten_ Sept. sloeg het weer opnieuw om met veel regen uit het oosten, zoodat de werkzaamheden weer zeer onregelmatig gingen. Met de weidewinden [weiden], welke met het slechte weer van Aug. zeer waren achteruit gegaan, ging het in de droge periode van Sept. weer vrij goed. Er was...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De "Cormick" Zelfbinder**: Allersma specificeert hier het merk van zijn hypermoderne machine: de *Cormick* (McCormick). Dit Amerikaanse landbouwmerk was wereldwijd marktleider in zelfbinders en maaimachines. Het toont aan dat de mechanisatie op het Groningse Hogeland in 1913 direct gekoppeld was aan internationale, industriële import.
- **Opgedreven Daghuren**: Doordat al het graan door de plotselinge warmte tegelijkertijd rijp werd, ontstond er een enorme piek in de vraag naar arbeidskrachten. De losse arbeiders (het "werkvolk") konden hierdoor hun daglonen fors opdrijven. Dit dwong herenboeren zoals Allersma om de McCormick-machines juist extra hard in te zetten om zo op loonkosten te besparen.
- **Minder Geile Perceelen**: In het oude landbouwjargon betekent 'geil' dat de grond extreem vruchtbaar, vet en zwaar bemest is. Op zulke 'geile' stukken land groeide het graan zo hoog en dicht dat de vroege maaimachines erin vastliepen. Allersma noteert dan ook dat de zelfbinder vooral op de *"minder geile perceelen zeer goed voldeed"*.
- **De Natte Ziekte bij Aardappelen**: Allersma meldt dat de aardappelen werden getroffen door de *"natte ziekte"*. Dit is de historische benaming voor de beruchte aardappelziekte (*Phytophthora infestans*), een schimmel die bij broeierig, nat herfstweer (zoals in augustus 1912) de knollen in de grond in recordtempo deed wegrotten.
- **Nicheteelt van Fijne Zaden**: Zeer interessant is de opmerking dat er op het Hogeland *"meer en meer"* fijne zaden voor de commerciële zaadteelt werden verbouwd, zoals spinazie- en spruitkoolzaad. Groningen ontwikkelde zich in deze periode tot een belangrijk exportcentrum voor de internationale zadensector.

...voldoende gras en weideklaver dewijl we voor de paarden, wikken, konden maaien, waarvan de snede echter niet groot was. De eerste week van Oct. was tamelijk goed, doch nattig terwijl de 2_de_ week prachtig weer gaf met geringe nachtvorsten, zoowel het zaaien als bietenrooien ging eerst vrij goed, later uitstekend. De laatste helft van Oct. was niet gunstig. Vanaf den 21_ste_ was het steeds nattig en koud, hetgeen zeer hinderlijk was voor de herfstwerkzaamheden, vooral wat bietenrooien en vervoeren, betrof. Veel vee moest thans gestald worden. Ook November gaf vele natte dagen, en was daarbij soms erg onstuimig. December was kalm en buitengewoon zacht, doch eveneens nooit

drogend, ofschoon er nu juist niet veel regen viel. De werkzaamheden schoten zeer langzaam op en waren zeer laat. Wij hadden het buitenwerk en ploegen 6 December gedaan, tenminste afgemaakt, doch heel December door zag men overal nog drukke bezigheden, vooral met bieten, waarvan de laatsten eerst tegen Nieuwjaar voor de fabriek kwamen. Ook zag men nog eenige perceelen klaverhooi op muiters staan, hetgeen eveneens eerst tegen Nieuwjaar eenigszins droog kon worden ingehaald. Het winterkoren was in den eersten tijd niet vlug gegroeid, doch is met het milde weer van Dec. nog veel vooruit gegaan. De gras- en nieuwe klaverlanden, welke laatsten uitstekend stonden, waren zelfs nog vrij sterk in de groei, zodat de schapen tot na 1 Jan. daarvan konden profiteeren.

Plantenziekten kwamen dit jaar niet veel voor. De tarwe had, in 't bijzonder de Wilhelmina, nogal aan de vorst geleden, terwijl in April het stengelaaltje in de tarwe hier en daar sterk optrad, waardoor het gewas onregelmatig werd. Brand in 't vlas en ook stuifbrand in 't koren, kwam zoo goed als niet voor. De bladluis in zaadbieten en boonen vertoonde zich heel sporadisch, terwijl de gevreesde erwtenkever achterwege bleef. Ofschoon wij er geen hinder van hadden, vertoonde zich de St. Jansziekte in sommige perceelen erwten nogal erg erg.

Wat het werkvolk betreft, de toestand was niet aangenaam. De werkstakingsziekte doet zich thans ook op het land gevoelen. De verhouding tusschen landbouwer en werkman wordt steeds gespannender. Om direkte moeilijkheden te voorkomen, worden de daghuren en vooral de losse werkzaamheden steeds opgedreven. De sterke intensieve exploitatie onzer boerderijen en daarbij de gunstige omstandigheden van het bouwland vragen steeds meer werk, waardoor de vraag het aanbod overtreft. Ook worden vreemde krachten steeds minder aangeboden, vanwege de groote vraag naar werkvolk in Duitschland. De trek naar Amerika blijft ongeveer op dezelfde hoogte. De groote uitbreiding der havenwerken in dezen... [afgebroken]

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De "Werkstakingsziekte" van 1912**: Dit is een politiek en sociaal uiterst belangrijk fragment. Allersma gebruikt de typerende term *"werkstakingsziekte"* om de opkomende golf van arbeidersprotesten en vakbondsorganisatie te beschrijven die overwaaide vanuit de steden naar het platteland. Dit laat zien dat de diepe breuk tussen herenboeren en landarbeiders — die in de jaren '20 tot enorme stakingen zou leiden — al in 1912 structureel voelbaar werd op het Groningse Hogeland.
- **Arbeidskrapte door Duitsland en Amerika**: Allersma analyseert scherp de oorzaken van het arbeiderstekort. Ten eerste trok de bloeiende economie van het Duitse Keizerrijk vlak voor de Eerste Wereldoorlog veel (seizoens)arbeiders weg uit de grensregio's. Ten tweede bleef de emigratiegolf van arme plattelanders naar Amerika onverminderd hoog. Hierdoor overtrof de vraag naar werkvolk het aanbod, wat de loonprijzen opdreef.
- **Bietencampagne tot Nieuwjaar**: Door de aanhoudende herfstkou en nattigheid liep het rooien en transporteren van de suikerbieten enorme vertraging op. Allersma noteert dat bij vele collega-boeren de bieten pas *"tegen Nieuwjaar voor de fabriek kwamen"*. Dit betekende een zware belasting voor de paarden en karren die door de modderige polderwegen moesten zwoegen.
- **Milde December en Winterbeweiding**: Omdat december 1912 uitzonderlijk zacht en vorstloos bleef, bleven de gras- en klaverlanden tot diep in de winter doorgroeien. Dit gaf de

unieke mogelijkheid om de schapen tot na 1 januari buiten te laten *"profiteeren"*, wat bespaarde op het kostbare stalvoer.

- **Stuifbrand**: Onder de plantenziekten noemt de auteur *stuifbrand* (*Ustilago nuda*). Dit is een destijds gevreesde schimmelziekte bij granen waarbij de graankorrels in de aar veranderen in een zwarte, poederachtige massa van schimmelsporen die wegwaien met de wind. Gelukkig voor Allersma kwam dit in 1912 nauwelijks voor.

..in dezen hoofdzakelijk de suikerbieten, veroorzaken, enen, veel werk, zodat in de bietencampagne beslist te weinig knechten voor de overige werkzaamheden overblijven. Deze worden met mindere krachten uitgevoerd en lijden hieronder zeer, vooral wat ploegen betreft. Aan graafwerk is bijna niet meer te denken, aangezien het hoogst noodige loon aanbinnens [?] kan worden afgedaan.

De daghuren waren voor den oogsttijd ƒ 1.40, gedurende den oogsttijd ƒ 1.50 tot ƒ 1.75; in 't mannen, d.i. el_._ in 't meer. In den herfst tot Nov. ƒ 1.50, tot Dec. ƒ 1.25. In den winter werd het weekgeld verhoogd van ƒ 4.50 op/en tot ƒ 5.40. Bodemloonen hielden zich dit jaar eenigszins staande. Knechten van ƒ 150.- tot ƒ 240.00; luiten van ƒ 65.- tot ƒ 120.-; groote meiden van ƒ 100.- tot ƒ 150.-; kleine en kamermeisjes van ƒ 40.- tot ƒ 100.-. Aanbod van dienstpersoneel was er voldoende. Losse werkzaamheden werden als volgt betaald: vlastrekken f.o.b_._ gebonden per 100 schoof; zichten van ƒ 1.80 tot ƒ 2.40; hokken f.o.b_._ en binden ƒ 1.00 per 100 hok; bietenrooien van ƒ 45.- tot ƒ 60.00 per b.d. [bunder]. Stoomdorschen was als voorgaande jaar: zwaar zaad 33 ct., gerst 22 ct., haver 19 ct. in den zomer met 2 ct. verlaging behalve gerst in den winter. Daghuren dorschen: 's zomers ƒ 3.75 per uur; 's winters ƒ 3.25. Heel persoon ƒ 1.75 per voorkoop. Het machinale zichten en binden kostte ƒ 4.00 per b.d.. Machinaal vlasharkje ƒ 4.00 tot ƒ 6.00 per b.d.. Repelen werd uitbesteed voor ƒ 0.60 per 100 kg, en wat hooger omdat het vlas zwaarder was. Alles is machinaal gedorschen, ongeperst nl. 1676 zk [zak] plus 618 mud lijnzaad en 2 uren zand-geschudden; geprest 111526 kg stroo en 14321 kg voederstroo en vlasband.

Niettegenstaande verschillende verhoogingen gaf een en ander toch soms aanleiding tot verwikkelingen. Buitengewone werkzaamheden hadden er in 't geheel niet plaats. Het polderkanaal is dit jaar machinaal uitgebaggerd, waarvan de grond tegen onze perceelen over den weg in de sloot werd gebaggerd. 's Winters is deze grond enigszins geslecht en is er een afwateringsgoot door gegraven, waardoor de weg een kenter werd verbreed.

Aangaande de prijzen der produkten valt te zeggen dat deze dit jaar zeer onregelmatig waren. Na nieuwjaar was de oogst van 1911 sterk gestegen. De tarwe liep op tot ƒ 7.00; gerst tot over ƒ 6.00; haver tot ƒ 4.50. Lijnzaad hield zich staande tot ongeveer ƒ 12.00; erwten waren gedaald van ƒ 17.- tot ƒ 13.- à ƒ 14.-. De strooprijzen waren iets hooger geworden, nl. ƒ 21.00 gemiddeld na 15 Maart. Hooi kostte tot ƒ 50.-. Vlas oude oogst was 1 à 1½ ct_._ lager.

Toen de nieuwe oogst kwam, de prijzen gedaald. Gerst werd in 't begin verkocht voor hoogstens ƒ 5.00 en liep later op tot ƒ 6.00. Tarwe was in 't begin ƒ 6.20 tot ƒ 7.00, later daalde dit tot ƒ 6.20 à ƒ 4.60. Na nieuwjaar weer stijgende tot ƒ 7.00. Te weer was zeer uiteenloopende. De beste soorten werden tot ƒ 4.50 verkocht, de matige soorten van ƒ 3.00 tot ƒ 3.50, slechte kwaliteiten van ƒ 2.50 tot ƒ 3.00. Maanzaad bracht in 't begin van de nieuwe...

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De druk van de Bietencampagne (1912)**: Allersma legt de logistieke uitdaging van de vroege bietenteelt bloot. Omdat de oogst en het transport van de suikerbieten in het najaar zoveel handarbeid opeisten, bleven er *"beslist te weinig knechten"* over voor het reguliere werk. Het noodzakelijke ploegen leed hieronder, en zwaar handmatig grondwerk ("graafwerk") moest men simpelweg uitstellen.
- **Klassenverschillen in het Dienstpersoneel**: De jaarlonen voor inwonend personeel tonen de strikte hiërarchie op een Groningse herenboerderij vóór de Eerste Wereldoorlog. Een volwassen vaste *knecht* (tot 240 gulden per jaar plus kost en inwoning) stond bovenaan. Een *luit* (jongere of tweede knecht) verdiende aanzienlijk minder. Bij de vrouwen was er een duidelijk standsverschil tussen de *groote meiden* (voor het zware werk in de zuivel en de keuken) en de jonge *kamermeisjes* (voor het lichtere huishoudelijke werk).
- **Machinaal vlasharkje**: Naast de McCormick-zelfbinder noemt Allersma een andere vroege innovatie: het *"machinaal vlasharkje"*. Dit was een specifieke paardengetrokken machine om getrokken vlasstengels netjes op rijen te leggen of te harken voor het drogen. De kosten hiervoor bedroegen 4 tot 6 gulden per bunder.
- **Machinaal baggeren van het Polderkanaal**: Een prachtig civieltechnisch detail uit 1912. Het lokale polderkanaal werd niet meer handmatig met de schop uitgediept, maar *"machinaal uitgebaggerd"*. De boer profiteerde hiervan omdat de vruchtbare baggergrond over de wegrand in zijn sloot werd gestort, waardoor de toevoerweg na het vlakmaken (*"slechten"*) in de winter direct verbreed kon worden.
- **Prijsontploffing na het Rampjaar 1911**: De extreem hoge graanprijzen begin 1912 (tarwe voor 7 gulden, hooi tot maar liefst 50 gulden) waren het rechtstreekse gevolg van de mislukte oogsten door de verzengende droogte in het legendarische rampjaar 1911. Toen de nieuwe oogst van 1912 eenmaal van het land kwam, stortten de prijzen door het grotere aanbod direct weer in.

...oogst ƒ 17.- tot ƒ 18.- op en daalde later tot ƒ 12.50 à ƒ 15.00. Rogge is eveneens naar groote prijzen ongeveer ƒ 5.40. Erwten brachten eerst ƒ 12.- tot ƒ 11.- op, later teruggaande tot ƒ 10.- à ƒ 9.00. Boonen waren laag te verkoopen nl. pl.m. 8 ct. per kg. Karwijzaad varieerde van ƒ 10 tot ƒ 11.-, lijnzaad eerst ƒ 11.- tot ƒ 12.00, later van ƒ 8 tot ƒ 10.-. Vlas was in den zomer veel verkocht van 11 tot 12 ct. per kg. De slechtere kwaliteiten bleven veel onverkocht en werden later verhandeld voor 7 à 8 ct.. Klaverhooi was er weinig en slecht, de prijzen echter hoog nl. ƒ 40.- tot ƒ 47.-. Stroo was veel door de fabrieken in voorkoop verkocht voor ƒ 16, ƒ 18, ƒ 19 en ƒ 20 met eene verhoging met Jan.. Een deel echter met ƒ 1.- verhooging. De prijzen waren later bij direkte levering ongeveer lager. Handel in fouragestroo was er weinig, erwtenstroo en knopkaf werd moeilijk verkocht voor ƒ 20.- tot ƒ 25.-. Karwijstroo erg weinig vraag. Suikerbieten waren op koop verkocht voor ƒ 13.50. Op participatie kon men ongeveer ƒ 14.50 gemiddeld maken. Het gehalte bedroeg gemiddeld ongeveer 17%. Voederbieten werden weinig verkocht, pl.m. ƒ 7.-.

De prijzen van vee waren 't heele jaar door duur. Beste vette koeien 't voorjaar pl.m. 38 à 40 ct., in den herfst en winter 40 tot 43 ct. per lb. Beste kalf- en melkkoeien van ƒ 300.- ƒ 400.-. Kalfvaarzen van ƒ 160.- tot ƒ 240.-. Vette koeien, zooten en stieren, 30 tot 35 ct., vette tot 40 ct. per lb slachtgewicht. Hokkelingen van ƒ 120 tot ƒ 180.-, goede vaarzen en ossen van ƒ 150.- tot ƒ 200.-; vette kalveren van 30 tot 41 ct.. Varkens waren extra duur en kostten van 25 tot 30 ct. per lb. Ook vette schapen waren hoog in prijs nl. ƒ 30 tot ƒ 40.-; vette lammeren ƒ 17.- tot 30 ct. per lb. Paarden waren eveneens duur. Beste werk- en handelspaarden van ƒ 600 tot ƒ 800.-. Mindere soorten naar qualiteit. Het gevogelte

als oude hoenders kostten ƒ 0.50, jonge hanen ƒ 1.00 tot ƒ 1.50; eenden ƒ 1.- ƒ 1.20. Eieren in den zomer f.o.b_._ betaald. Boter ƒ 1.30 tot ƒ 1.60 per kg. Wol bracht in haai ƒ 0.75 per kg op.

De gezondheid van het vee liet dit jaar niet te wenschen over. Epidemische ziekten kwamen weinig voor. Alleen de longziekte der varkens openbaarde zich hier en daar nog. In den herfst kwam onder de paarden nogal droes voor, echter in mindere mate. Ook deed zich onder de paarden voor de gevreesde **lendenverlamming**, zoogenoemde **maandagziekte**. Verscheidene landbouwers verloren door deze ziekte een of meer hunner beste werkpaarden.

Vertimmeringen hadden er nogal plaats. De zuidzijde van de groote schuur is geheel gedekt met inlandsch riet. Beide schuren werden van nieuwe uilborden voorzien. De paardenstal is geheel op eenvoudige wijze hersteld. De vloer erachter verhoogd, nieuwe opslokken, zijpalen en borstwering, als van gebruikt eikenhout. De krib werd 3 steen verlengd en de reep geheel vernieuwd. Op het dak van de voorkamer werd een uitkijkt gemaakt naar de zee. De brug over het kanaal werd van eenigen... [afgebroken]

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **Suikerbieten op "Participatie"**: Allersma beschrijft het vroege leveringsmodel van de suikerbieten. Boeren konden kiezen voor een vaste "koop" (ƒ 13,50 per ton) of leveren op basis van "participatie" (winstdeling), wat door het hoge suikergehalte van 17% in 1912 meer opleverde (ƒ 14,50). Dit toont de vroege economische structuur van de Groningse suikerindustrie vóór de oprichting van de grote coöperaties.
- **De gevreesde Maandagziekte (Lendenverlamming)**: Dit is een zeer belangrijk veterinair-historisch detail. Allersma meldt dat verschillende herenboeren hun beste werkpaarden verloren aan de *maandagziekte*. Dit is een ernstige spierbepaling (spierbevangenheid) die optrad wanneer paarden na een zondag van absolute rust in de stal, op maandag direct weer zwaar werk moesten leveren op de klei terwijl ze wel hun volle krachtvoer (haver) hadden gekregen.
- **Uilborden op de Schuren**: De auteur noteert dat beide grote Groningse schuren werden voorzien van nieuwe *uilborden*. Een uilbord is het traditionele, vaak driehoekige houten sierelement op de nok van een boerderij, voorzien van een rond gat (het uilengat) waardoor uilen in en uit de schuur konden vliegen om muizen te vangen.
- **Een Uitkijk naar de Zee**: Dit is een prachtig, intiem detail over de herenboerderij in de Noordpolder. Allersma laat op het dak van de voorkamer (het woongedeelte van de boerderij) een *"uitkijkt"* (dakterras of dakkapel) maken *"naar de zee"*. Dit bewijst hoe dicht zijn boerderij tegen de Waddenzeedijk aan lag, waardoor hij vanaf zijn eigen dak de scheepvaart en de kwelders kon overzien.

...nieuwe leggers voorzien, terwijl het dekhout voor 2_3_de_ deel werd vernieuwd. In de bijschuur is de paardenstalzolder geheel vernieuwd.

De prijzen der landerijen waren, wat koopprijs betrof, ongeveer stabiel gebleven. De huurprijzen daarentegen, stijgen nog steeds meer en meer. Verkocht werden o.a. op 12 Dec. ’12 de boerderij „Hoogwatum”, gem_._ Bierum 57.70.10 h.a. met ƒ 380 huurs aan E. Oosterhuis te Zijldijk voor ƒ 89.205.-. Niet gegund doch later voor onbekenden prijs overgegaan in handen van A. R. Clema [?].

Tev. 14 b_._ 38 are 20 c.a. los land aldaar, huur ƒ 76.- bracht ƒ 15.000 op. Op 6 Dec. ’12 de boerderij van P. Ellens te Lutke Saaxum bij Baflo 34.40.40 h.a. huur ƒ 260.- aan J. Lijkhout Stol voor ƒ 66.000.-. De eigendom voor ƒ 7.360.-. Het losse land van verschillende eigenaren van ƒ 2500 tot ƒ 4300 (wierde) per b_.*d*._ Veel losse land beklemd. De wierde eigen. Op 14 Dec. ’12 de erven U. Kalverkamp te Eenum, 15.30.50 h.a. aan Jac. Bouwman voor ƒ 35.460.-. Op 21 Dec. ’12 de boerderij „Het Grashuis” te Roodeschool, 36.87.75 h.a. eigen land verkocht aan J. A. Smid te Tjuchem voor ƒ 69.645.-. Den 3 Jan. ’13 de boerderij „Jacobemaheerd” van K. Zandt te Leermens, groot 41.42.95 h.a. verkocht aan Tj. Efas te Loppersum, voor ƒ 70.000.-. Op 10 Jan 1913 de boerderij van Wed. L. Rienks te Pieterburen groot 27 h.a. huur ƒ 200.- voor ƒ 42.500.-.

Verhuurd werden o.a. de boerderij „Spruijtenbosch” te Usquert met 65 h.a. behoorende aan Mej. G. v.d. Tuuk, aan van Galen te Haarlemmermeer voor ƒ 145.- per h.a..

De boerderij van P. Nanninga te Den Andel, pl.m. 30 h.a. aan J. Frieling van Baflo voor ƒ 150.- per h.a..

De boerderij van Gebr. Bierema te Usquert groot 65 h.a. aan J. Gelderman, voor ƒ 150.- per b_.*d*._

De boerderij van R. Fijmans te Zuiderhorn onder Warffum, groot pl.m. 90 h.a. voor ƒ 141.- per h.a..

Noordpolder 3 Maart 1913

H. Allersma

Historisch en Taalkundig Commentaar

- **De Sluiting van het Jaarverslag 1912**: Dit document vormt de officiële afsluiting van het verslag over het jaar 1912. De auteur en taxateur **H. Allersma** ondertekent en dateert het stuk in de **Noordpolder op 3 maart 1913**. Dit was ruim een jaar vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.
- **Gronings Erfgoed en Monumentale Boerderijen**: De pagina bevat een rijke lijst aan historisch zeer bekende Groningse boerderijcomplexen die tot op de dag van vandaag herkenbaar zijn:
    - *„Hoogwatum”* onder Bierum (een zeer oude, historisch strategische locatie nabij de Eemsmond).
    - *„Het Grashuis”* te Roodeschool.
    - *„Jacobemaheerd”* te Leermens.
    - *„Spruijtenbosch”* te Usquert (een monumentale boerderij nabij de Waddenkust).
- **Beklemd Land en Wierdegrond**: Allersma maakt melding van *"Veel losse land beklemd. De wierde eigen"*. Dit verwijst naar het oude Groningse *beklemrecht*, een unieke historische pachtvorm waarbij de pachter (de boer) het onvervreemdbare recht had om de grond te gebruiken en over te dragen, terwijl de bloote eigendom bij een adellijke familie of de kerk lag. De kostbare, vruchtbare wierdegrond (oude bewoningsheuvels) was hier echter volledig in eigen bezit van de boer.
- **Topografische Schatten**: De locaties verankeren de tekst definitief in het Groningse landschap met de vermeldingen van de buurtschappen en dorpen **Lutke Saaxum** (bij Baflo), **Zijldijk**, **Tjuchem**, **Leermens**, **Loppersum**, **Den Andel** en **Zuiderhorn** onder Warffum.
